

Innst. 154 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Prop. 51 S (2013–2014)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1291/2013 om opprettelse av Horisont 2020 – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2014–2020)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Hovedinnhold

Regjeringen v/Utenriksdepartementet ber i proposisjonen om Stortingets samtykke til at norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon 2014–2020 kan innlemmes i EØS-avtalen.

Horisont 2020 avløser EUs 7. rammeprogram for forskning, teknologisk utvikling og demonstrasjonsaktiviteter, og vil også omfatte innovasjonsdelen av EUs program for konkurransevne og innovasjon (CIP) og Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT).

Norge har deltatt i EUs rammeprogrammer for forskning og teknologisk utvikling siden 1980-tallet, og har deltatt fullt ut på grunnlag av EØS-avtalen siden 1994. Horisont 2020 vil være det største programsamarbeidet Norge deltar i under EØS-avtalen, og vil utgjøre om lag 70 prosent av Norges samlede bidrag til EUs programsamarbeid.

Gjennomføringen av EØS-komiteens beslutning vil ha budsjettmessige konsekvenser over flere år, ventelig mellom 17 og 18 mrd. kroner. Stortingets samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning er derfor nødvendig, jf. Grunnloven § 26 annet ledd. For at Norge skal kunne delta fra oppstart, ber regjeringen om Stortingets samtykke før det er truffet

beslutning i EØS-komiteen. Det vil dermed ikke bli nødvendig for Norge å ta forbehold om konstitusjonelle prosedyrer ved avgjørelsen i EØS-komiteen. EØS-komiteens beslutning ventes 16. mai 2014.

Det er ikke ventet endringer i utkastet til avgjørelse i EØS-komiteen. Dersom den endelige avgjørelsen avviker vesentlig fra utkastet i denne proposisjonen, vil saken bli lagt fram for Stortinget på nytt.

1.2 Nærmere om Horisont 2020

Regjeringen viser til at utdanning og forskning er kommet stadig høyere på den politiske dagsordenen i EU, ikke minst gjennom EUs Lisboa-strategi for økonomisk vekst og sysselsetting (2000–2010). Det politiske rammeverket for det nye forsknings- og innovasjonsprogrammet er basert på en rekke politiske initiativer i EU, herunder EUs strategi for økonomisk vekst og konkurransevne, Europa 2020 og Innovasjonsunionen. En viktig målsetting for Horisont 2020 er slik å bidra til innovasjon, bærekraftig økonomisk vekst og sysselsetting i Europa, noe som igjen skal bidra til å styrke Europas konkurransevne. Videre skal Horisont 2020 bidra til utviklingen av Det europeiske forskningsområdet (ERA) og dets målsetting om fri bevegelse av forskere, kunnskap og teknologi.

Horisont 2020 skiller seg fra tidligere rammeprogrammer ved å samle virkemidler for forskning og innovasjon i ett rammeprogram og integrere finansiering av forskning og innovasjon. Programmet vil ha et samlet budsjett på drøyt 77 mrd. euro i løpende priser. Dette gjør Horisont 2020 til verdens største forsknings- og innovasjonsprogram.

Horisont 2020 består av tre hoveddeler:

1. Fremragende forskning, med vekt på:
 - støtte til grensesprengende forskning gjennom Det europeiske forskningsrådet (ERC)

- utvikling av, og tilgang til, forskningsinfrastrukturer
 - mobilitet og karriereutvikling gjennom Marie Skłodowska-Curie-ordningen
 - fremtidige og fremspirende teknologier
2. Industrielt lederskap, med vekt på
- strategiske investeringer i muliggjørende og industrielle teknologier og tjenester, med særlig støtte til informasjons- og kommunikasjonsteknologi, nanoteknologi, avanserte materialer, bioteknologi, avanserte produksjonsprosesser og romfart
 - å lette tilgangen til risikokapital
 - støtte til små og mellomstore bedrifter (SMB) med stort vekstpotensial i hele EU
3. Forskning knyttet til store samfunnsutfordringer, med vekt på:
- helse, demografiske endringer og velferd
 - matsikkerhet, bærekraftig landbruk og skogbruk, marin og maritim forskning og innenlands vannforskning og bioøkonomi
 - sikker, grønn, ren og effektiv energi
 - smart, grønn og integrert transport
 - klima, miljø, ressurseffektivitet og råmaterialer
 - Europa i en verden i endring – inkluderende, innovative og reflekterende samfunn
 - sikre samfunn – beskyttelse av Europa og dets borgers frihet og sikkerhet

Disse overordnede prioriteringene skal implementeres gjennom et særprogram.

Horisont 2020 er i langt større grad enn 7. rammeprogram et «utfordringsbasert» program. Med dette menes at både rammeprogrammet, særprogrammet, arbeidsprogrammene og utlysningene skal ta utgangspunkt i store utfordringer Europa møter, for eksempel knyttet til helse og bærekraftig energi, mens det er opp til forskere og innovatører å fremme forslag til løsninger.

Deltakelse fra og nytte for næringslivet blir tillagt større vekt i Horisont 2020 enn i tidligere rammeprogrammer, og det vil bli mer støtte til innovasjons- og markedsnære aktiviteter. Det legges stor vekt på ulike virkemidler som støtter opp under forsknings- og innovasjonsaktiviteter i SMB-er. 20 pst. av budsjettet for Horisont 2020 skal gå til forskning og innovasjon for SMB-ene, og det lanseres et eget SMB-instrument.

I tillegg er det en sterkere vekt på store samfunnsutfordringer. Det innebærer større bevilgninger til temaområder som klima, miljø og energi, det vil si områder som er høyt prioritert i norsk forskning, og der Norge hittil har hatt høy deltakelse i rammeprogrammet for forskning. For eksempel skal 60 pst. av budsjettet for Horisont 2020 være relevant for bæ-

kraftig utvikling, og andelen av det totale budsjettet som skal være relevant for klima skal være over 35 pst.

Støtten til fremragende forskning er også styrket sammenlignet med 7. rammeprogram. Virkemidlene i denne delen av programmet vil støtte de beste ideene, utvikle talenter, gi tilgang til forskningsinfrastruktur og gjøre Europa attraktivt for verdensledende forskere.

Det europeiske instituttet for innovasjon og teknologi (EIT) integreres i Horisont 2020 for å styrke EUs innovasjonskapasitet og for å bidra til å styrke koblingen mellom utdanning, forskning og innovasjon (kunnskapstriangelet). EIT og partnerskapene det finansierer, de såkalte Knowledge and Innovation Communities (KICs), er det viktigste verktøyet for utvikling av kunnskapstriangelet. EIT skal også bidra til entreprenørskap. Det tas sikte på å lansere fem nye KICs i løpet av programperioden. De enkelte KICs tar opp store samfunnsutfordringer.

Tverrfaglighet fremheves som et overordnet prinsipp for hele det nye rammeprogrammet. Samfunnsvitenskap og humaniora skal integreres i hele programmet og ikke bare eksklusivt i de delene som støtter samfunnsvitenskapelig forskning. Videre skal innovasjon integreres i ulike aktiviteter på tvers av programmet. Etske prinsipper, likestilling, offentlig-private partnerskap og internasjonalt samarbeid med tredjeland og internasjonale organisasjoner skal også være overordnede prinsipper for hele programmet.

Horisont 2020 skal støtte utviklingen og implementeringen av offentlig-offentlige og offentlig-private partnerskap. Disse partnerskapene er forankret i Traktaten om Den europeiske unions funksjonsmåte (TFEU) og refereres ofte til som artikkel 185- og 187-initiativer. 10 partnerskap er hittil lansert. Partnerskapene vil ventelig motta inntil 10 mrd. euro av budsjettmidlene. EU vil kreve forpliktende tilsagn om deltakelse og at det stilles nasjonale ressurser til disposisjon for gjennomføringen.

Horisont 2020 vektlegger også i sterkere grad enn 7. rammeprogram partnerskap med tredjeland og internasjonale organisasjoner. Forskere fra hele verden kan delta i Horisont 2020.

Forenkling er et sentralt mål for Horisont 2020. Det er fremmet en rekke tiltak som skal bidra til å gjøre deltakelsesregelverket enklere. Blant annet er det innført felles deltakelsesregler for finansiering av forskning og innovasjon i hele Horisont 2020 og faste rater for refusjon av kostnader. Kontroll- og revisjonsrutinene er blitt enklere, og behandlingstiden for søknader er redusert.

Proposisjonen gjengir lovgrunnlaget, beslutningene, forordningene og revisjoner av disse som grunnlag for Stortingets samtykke.

1.3 Administrative og økonomiske konsekvenser

EØS/EFTA-statenes finansielle bidrag til Horisont 2020 bestemmes i henhold til EØS-avtalens artikkel 82. Bidraget reflekterer den relative andelen hver stats BNP utgjør i forhold til summen av dette beløpet og EU-statenes BNP samlet. Dette kalles proporsjonalitetsfaktoren.

EØS-komiteens beslutning innebærer en forpliktelse for Norge til å bidra til finansiering av programmet. Budsjettet for Horisont 2020 er fastsatt til totalt 77,0283 mrd. euro. Det samlede norske bidraget er anslått til mellom 17 og 18 mrd. kroner. EØS/EFTA-landenes innbetalinger til rammeprogrammet skjer i henhold til programmets utbetalingsbudsjett.

Utgiftene vil bli dekket over Kunnskapsdepartementets budsjett, kap. 288 post 73. I statsbudsjettet for 2014 er det tatt høyde for Norges utgifter til deltakelse i Horisont 2020.

EU kan kreve forpliktende nasjonale tilsagn om deltakelse og at det stilles nasjonale ressurser til disposisjon for gjennomføringen av offentlig-offentlige og offentlig-private partnerskap som er forankret i artikkel 185 og 187 TFEU.

Erfaringene fra tidligere rammeprogrammer viser at utbetalingen av kontingenten fordeler seg ujevnt over årene og strekker seg ut over den gitte programperioden. Dette skyldes blant annet at prosjekter som settes i gang mot slutten av programperioden, vil fortsette etter at programperioden formelt er avsluttet. I praksis vil derfor totalutgiftene bli spredt over et vesentlig lengre tidsrom enn syv år. Det er dessuten forventet en gradvis økning i utbetalingene utover i programperioden. I tillegg til usikkerhetsmomentene som følger av at innbetalingene skjer i henhold til Horisont 2020s utbetalingsbudsjett, vil det være noe usikkerhet knyttet til utviklingen av proporsjonalitetsfaktoren over tid og til svingninger i valutakursene.

Det antas at innlemmelsen av Horisont 2020 i EØS-avtalen ikke vil ha nevneverdige administrative konsekvenser. Lovpakken er gjennomgått, og vurderingen er at gjennomføring av programmet ikke nødvendigvis krever lov- eller forskriftsregulering.

1.4 Vurdering

Regjeringen viser til at internasjonalisering av norsk forskning og innovasjon er en hovedprioritering i norsk forsknings- og innovasjonspolitik. Deltakelse i Horisont 2020 vil være det viktigste virkemiddelet for internasjonalisering av forskning og innovasjon. Gjennom deltakelse i prosjekter under Horisont 2020 får norske forskningsmiljøer og bedrifter tilgang til kunnskap og nettverk med forskere og institusjoner både i og utenfor Europa, som igjen ofte åpner for nye forsknings- og samarbeidsmuligheter. Institusjonene får mulighet til å synlig-

gjøre og posisjonere seg. Deltakelse fører også til forskermobilitet og kan gi positiv karrieretutvikling for den enkelte.

Økt kvalitet i norsk forskning og innovasjon er en annen viktig målsetting i norsk forskningspolitikk. Å få flere forskere til å delta i EUs forsknings- og innovasjonssamarbeid er et av våre fremste virkemidler for å nå denne målsettingen. EUs forsknings-samarbeid gir tilgang til noen av de fremste forskningsnettverkene og den mest fremragende kunnskapen i verden. Deltakelse er også viktig for å hente hjem kunnskap.

Horisont 2020 samsvarer i stor grad med norske forskningspolitiske prioriteringer, ved at det legges vekt på aktiviteter som fremmer kvalitet i forskning og innovasjon. Dette bidrar til økt verdiskaping og velferd, og til kunnskap for å møte store samfunnsutfordringer. Deltakelse i Horisont 2020 innebærer muligheter til å forsterke og komplettere nasjonale satsinger.

Horisont 2020 skal bidra til Europas konkurranseevne og til å sikre bærekraftig økonomisk vekst og arbeidsplasser. Gitt Norges tette integrasjon i det europeiske økonomiske samarbeidet og deltakelse i det indre markedet er det viktig at norske bedrifter og forskningsmiljøer deltar i samarbeidet som danner kunnskapsgrunnlaget for dette samarbeidet og for næringspolitikken. Horisont 2020 kan også bidra til å åpne markedsmuligheter og øke verdiskapingspotensialet for norsk næringsliv, noe som igjen vil bidra til økt konkurranseevne for norsk næringsliv og norske bedrifter.

Horisont 2020 skal danne grunnlag for innovasjon og politikktutvikling innenfor en rekke sektorer, for å møte felles samfunnsutfordringer knyttet blant annet til miljø og klima, energi, helse og matsikkerhet, transport og samfunnsikkerhet. Programmet spiller en viktig rolle i iverksettelsen av EUs politikk og skal bidra til å nå mål innenfor ulike politikk- og traktatområder og i overordnede EU-strategier. Norsk deltakelse i Horisont 2020 er derfor også viktig for å styrke samarbeidet med europeiske aktører innenfor politikkområder som er viktige for Norge.

I arbeidet med Horisont 2020 har Kunnskapsdepartementet hatt jevnlig kontakt med relevante aktører, både innenfor de forskningsutførende sektorene og i virkemiddelapparat og administrasjon. Aktørene er entydig positive til at Norge bør delta i Horisont 2020.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Christian Tynning Bjørnø, lederen Trond Giske, Martin Henriksen, Anne Odenmarck og Tone Merete Søn-

sterud, fra Høyre, Henrik Asheim, Norunn Tveiten Benestad, Kent Gudmundsen og Kristin Vinje, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bente Thorsen, fra Kristelig Folkeparti, Anders Tyvand, fra Senterpartiet, Ivar Odnes, fra Venstre, Iselin Nybø, og fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, viser til proposisjonen.

Komiteen mener norsk deltakelse i EUs rammeprogram Horisont 2020 vil bidra til å gi norske forskningsmiljøer og bedrifter tilgang til relevant kunnskap og nettverk med internasjonale forskere og institusjoner. Horisont 2020 er verdens største forskningsprogram, som består av tre hoveddeler: Fremragende forskning, industrielt lederskap og forskning knyttet til store samfunnsutfordringer. Komiteen mener Horisont 2020 samsvarer godt med nasjonale forskningsprioriteringer som økt kvalitet i forskning og innovasjon, økt verdiskaping og kunnskap for å møte store samfunnsutfordringer, og slutter seg til proposisjonen.

Komiteen ser det som selvsagt at Norge deltar i Horisont 2020. Komiteen vil understreke at deltakelse i denne type programmer har stor betydning for norsk forskning. Komiteen viser til at en undersøkelse av den norske deltakelsen i EUs syvende rammeprogram har vist at norske forskere klarer å hente tilbake ca. 70 pst. av den norske kon-

tingenten. Norske forskere og forskningsmiljøer har således mer å hente på økt deltakelse i EUs forskningsprogrammer, og komiteen legger til grunn at departementet vil arbeide for å muliggjøre dette. Komiteen har ambisjoner for norsk forskning utover deltakelsen i Horisont 2020, og mener dette fordrer vekst i forskningsmidler utover kontingenten til Horisont 2020.

Utkast til innstilling har vært forelagt utenriks- og forsvarskomiteen, som i brev 26. mars 2014 uttaler:

«Utenriks- og forsvarskomiteens medlemmer slutter seg til kirke-, utdannings- og forskningskomiteens utkast til innstilling til Prop. 51 S (2013-2014) og har ingen ytterligere merknader.»

3. Komiteens tilråding

Komiteen viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker i deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1291/2013 om opprettelse av Horisont 2020 – rammeprogrammet for forskning og innovasjon (2014–2020).

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 27. mars 2014

Trond Giske

leder

Kristin Vinje

ordfører